Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle
Asia: K 3/2019 vp Hallituksen vuosikertomus 2018

Strategisen tutkimuksen neuvosto (STN) kiittää tulevaisuusvaliokuntaa mahdollisuudesta osallistua keskusteluun Agenda2030:sta, erityisesti sen näkyvyydestä STN-rahoitusinstrumentissa.

Strategisen tutkimuksen rahoitusinstrumenttia ohjaavat sille laissa asetetut tavoitteet, avoin teemavalmistelu, valtioneuvoston teemapäätökset sekä STN:n ohjelma- ja rahoituspäätökset. STN:n työ yhteiskunnallisten haasteiden tunnistamiseksi, avatut STN-ohjelmahaut ja niissä rahoitetut hankkeet sekä strategisen tutkimuksen ohjelmatoiminta käsittelevät merkittävissä määrin Agenda2030:n tavoitteita. Ne tarjoavat suomalaisen yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin ratkaisuja, jotka ovat hyvin linjassa Agenda2030:n kanssa. Ohjelmahakujen ja tutkimushankkeiden ei ole kuitenkaan edellytetty käsittelevän Agenda2030:n tavoitteita. Siten strategisen tutkimuksen toiminta ei suoranaisesti perustu Agenda2030:n tavoitteisiin.

STN perustettiin vuonna 2014 osana tutkimuslaitos- ja rahoitusuudistusta vahvistamaan yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnan toimintoja ja palveluja tukevaa kilpailtua tutkimusrahoitusta. Strategisen tutkimuksen tarkoituksena on löytää ratkaisuja merkittäviin yhteiskunnan haasteisiin ja ongelmiin. Neuvoston käytettävissä oleva tutkimusrahoituksen myöntövaltuus on vuosittain noin 55,6 miljoonaa euroa.

STRATEGISEN TUTKIMUKSEN TEEMA-ALOITTEET

STN tekee vuosittain valtioneuvostolle teema-aloitteen, missä se tunnistaa ja esittää yhteiskunnan merkittävimmät sekä tutkimusta että tiedeyhteisön ja yhteiskunnallisen päätöksenteon vuorovaikutusta vaativat haasteet. Aloitetta käsiteltyään valtioneuvosto tekee teemapäätöksen, jolla se ohjaa STN-tutkimus-rahoitusta haasteiden ratkaisemiseen.

Teemat valmistellaan avoimessa prosessissa, joka hyödyntää laajasti sekä tutkimusyhteisön että ministeriöiden ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden tietoja ja aineistoja, mukaan lukien Agenda2030. Näin varmistetaan se, että teemat liittyvät ajankohtaisiin suomalaisen yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin. Vuosina 2018–2019 Agenda2030 on esitelty neuvostolle käyttämällä Valtioneuvoston selontekoa kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta[1]. Teema-aloitteen valmistelutyössä taustamateriaalina on lisäksi huomioitu muita keskeisiä valtionhallinnon aineistoja, kuten ministeriöiden tulevaisuuskatsauksia[2] (2018) sekä ministeriöiden kansliapäälliköiden 2019 julkaisemaa Mahdollisuudet Suomelle -raporttia[3]. Agenda2030 on STN:n teema-aloitteiden valmisteluvaiheessa siten käytössä niin kansainvälisen tavoitteenasettelunsa puolesta kuin myös tarkasteltaessa sen tavoitteita suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta.

STN:n teema-aloitteet ovat lyhyitä esityksiä yhteiskunnallisista haasteista sekä niihin liittyvistä yleispiirteisistä painopisteistä. Aloitteet eivät sisällä liitteitä tai viitteitä tausta-aineistoon, esimerkiksi Agenda2030:een. Aloitteet vastaavat kuitenkin usein Agenda2030:n esittämiin asiakokonaisuuksiin ja tavoitteisiin.

STRATEGISEN TUTKIMUKSEN OHJELMARAKENNE

STN on käynnistänyt vuosina 2015–2019 14 valtioneuvoston teemapäätöksiin perustuvaa tutkimusohjelmaa (tutkimusohjelmat ja niissä rahoitetut hankkeet, ks. liite 1). Ohjelmien kesto vaihtelee 3–6 vuoteen. Rahoitettuja hankkeita on yhteensä 57, kussakin ohjelmassa 2–6. Rahoituksen määrä vaihtelee ohjelman koosta riippuen 7,3:sta 36,1:een miljoonaan euroon. Hankkeet on valittu avointen ohjelmahakujen tuloksena yhteiskunnallisen merkittävyyden ja vaikuttavuuden sekä tieteellisen korkealaatuisuuden perusteella.

Kaikki hankkeet ovat monitieteellisiä. Kuhunkin osallistuu tutkimus- ja vuorovaikutustyöhön osallistuvaa henkilöstöä useasta eri organisaatiosta. Tavallisimmin hankkeet koostuvat suomalaisten yliopistojen ja/tai tutkimuslaitosten tutkijoista. Lisäksi niihin kuuluu yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen erikoistuneita tekijöitä, yrityksiä, kansalaisjärjestöjä ja/tai ulkomaisia tutkimusorganisaatioita. Sidosryhmiin kuuluvat kaikki merkittävät yhteiskunnalliset toimijat: ministeriöt, muita valtion instituutioita, yrityksiä, kansalaisjärjestöjä ja niin edelleen (tarkemmat tiedot ohjelmista ja hankkeista, ks. STN:n kotisivut: www.strateginentutkimus.fi).

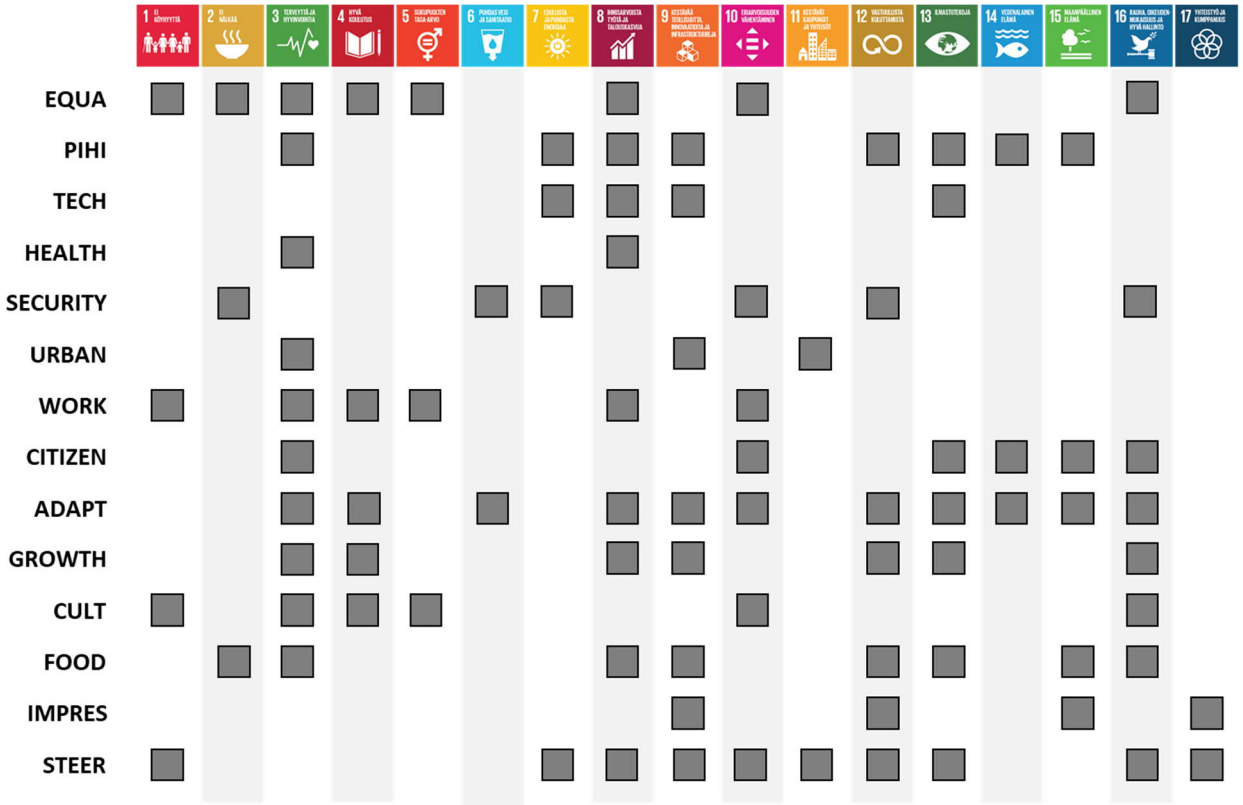

Kuva 1. Strategisen tutkimuksen ohjelmien (kuvassa vasemmalla) tutkimusaiheiden sekä Agenda2030:n tavoitteiden (1-17, kuvassa ylhäällä) yhteydet. Ohjelmien lyhenteet: EQUA: Tasa-arvoinen yhteiskunta, PIHI: Ilmastoneutraali ja resurssiniukka Suomi, TECH:

Teknologiamurrokset ja muuttuvat instituutiot, HEALTH: Terveys, hyvinvointi ja elämäntavat, SECURITY: Turvallisuus verkottuneessa maailmassa, URBAN: Kaupungistuva yhteiskunta, WORK: Osaavat työntekijät – menestyvät työmarkkinat, CITIZEN: Muuttuvat hallinnan tavat ja aktiivinen kansalaisuus, ADAPT: Sopeutuminen kestävän kasvun edellytyksenä, GROWTH: Kestävän kasvun avaimet, CULT: Kulttuuri teknologisoituvassa yhteiskunnassa, FOOD: Kohti kestävää, terveellistä ja ilmastoneutraalia ruokajärjestelmää, IMPRES: Innovatiiviset materiaalit ja palvelut resurssiviisauden ja kestävän kehityksen edistäjinä, STEER: Julkisen vallan muuttuva rooli ja yhteiskunnan ohjaamisen mahdollisuudet.

STN-ohjelmat pyrkivät tutkimaan ilmiöitä kokonaisvaltaisesti ja ylittämään niin tiedeyhteisön kuin myös valtion hallinnon ja erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden raja-aitoja. Tyypillisesti STN-ohjelma käsittelee useampaa Agenda 2030-tavoitealuetta. Viisi keskeisintä STN-ohjelmien käsittelemää tavoitetta ovat:

- Tavoite 3. Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille
- Tavoite 8. Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja
- Tavoite 9. Rakentaa kestävää infrastruktuuria sekä edistää kestävää teollisuutta ja innovaatioita
- Tavoite 10. Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä
- Tavoite 16. Edistää rauhanomaisia yhteiskuntia ja taata kaikille pääsy oikeuspalveluiden pariin; rakentaa tehokkaita ja vastuullisia instituutioita kaikilla tasoilla

Yhteiskunnalliset muutokset muokkaavat haasteita, lähestymistapoja ja ratkaisumalleja uusiksi säännöllisin väliajoin. Tällaisten muutosten hallitsemiseksi STN on avannut useampia seuraaviin Agenda2030:n tavoitteisiin liittyviä ohjelmia, ottaen siten ilmiön tarkasteluun tarvittavia erilaisia näkökulmia haltuunsa:

- Tavoite 12. Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys
- Tavoite 13. Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan

STRATEGISEN TUTKIMUKSEN HANKKEET

STN-hankkeiden kokonaisuus kattaa POLKU2030-hankkeessa[4] keskeisiksi tunnistetut suomalaisen yhteiskunnan kehittämiseen kohdistuvat kestävän kehityksen haasteet:

- ilmastonmuutos
- ympäristön tila ja kulutus
- yhteiskunnan eriarvoistuminen

STN-hankkeissa on kehitetty tutkimukseen perustuvia ratkaisuja haasteisiin, ja näiden ratkaisujen käyttöönottoa on edistetty keskeisten yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa. Näkyviä esimerkkejä toiminnasta ovat muun muassa hankkeiden julkaisemat politiikkasuositukset, julkilausumat ja kokeilut:

Strategisen tutkimuksen neuvosto 11.9.2019

ILMASTONMUUTOS

IBC-CARBON, SOMPA ja WISE	Miksi hiilinielut ovat yhteiskuntapolitiikkaa? (julkilausuma)
BCDC, CloseLoop, EL-TRAN, FORBIO, SET, SmartSea ja Winland	Hyödynnetään energiamurros ja luovutaan fossiilisesta energiasta (toimintasuositus)
Winland	Mitä Suomi voi tehdä globaalin ruokaturvan parantamiseksi? (politiikkasuositus) Kuivuus koettelee myös Suomea. Olemmeko tarpeeksi varautuneita? (politiikkasuositus)
EL-TRAN	Bioenergia ilmastonmuutoksen torjunnassa – suomalaisten avaintoimijoiden näkemyksiä (tiivistelmä)

YMPÄRISTÖN TILA JA KULUTUS

Winland	Vastuullista vesipolitiikkaa. Kuinka turvaamme kestävän veden käytön ja hallinnan? (politiikkasuositus)
Closeloop	Yleinen talouskehitys ohjaa kiertotalousinvestointien painotuksia (politiikkasuositus)
ScenoProt	Uusia proteiinilähteitä ruokaturvan ja ympäristön hyväksi (julkaisu) Monipuolisuus lautasella on monipuolisuutta pellolla (politiikkasuositus)
IBC-CARBON	Luonnon monimuotoisuuden häviämisen pysäyttäminen vaatii nopeita toimenpiteitä (politiikkasuositus)
SET	Energiakokeilut.fi (pilotti- ja kokeilupankki)

YHTEISKUNNAN ERIARVOISTUMINEN

PromeqAPEX, Promeq, Promo@Work, StopDia, Taidot työhön	Terveydenhuollossa kansallisten resurssien on tuettava paikallisia ratkaisuja (politiikkasuositus)
TITA	Hyvinvoinnin ja osallisuuden kehittäminen vaatii uusia vaikuttavia keinoja (politiikkasuositus) Huono-osaisten elinolojen parantaminen vähentää rikollisuuden pelkoa (politiikkasuositus)
GLASE	Parempia kotoutumisvalmiuksia turvapaikanhakijoille (politiikkasuositus)
WIP	Mahdollisuuksien tasa-arvo, lähtökohdat ja politiikan keinot (politiikkasuositus)
ARTSEQUAL	Peruskoulu: Suomen suurin kulttuurikeskus (politiikkasuositus)
BIBU	Suomalaisten ansiotuloliikkuvuus ja ammattiryhmän vaihdokset rakennemuutoksen aikana (politiikkasuositus)
OmaLinja	Pelkän peruskoulun varaan jääminen lisää rikollisuutta (infopaketti)
PALO	Mustasaaren kansalaisraati (kokeilu)
CHILDCARE	Sopivat työajat ja lastenhoitoratkaisut voivat helpottaa työn ja perheen yhteensovittamista pienten lasten äitien palatessa töihin (blogi)

Näiden esimerkkien ohella hankkeet ja ohjelmat ovat luoneet monia muitakin tapoja edistää tutkimuksensa yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Ne ovat järjestäneet tilaisuuksia, osallistuneet yhteiskunnan eri tasoilla päätöksentekoa tukeviin ja ohjaaviin työryhmiin, tilaisuuksiin ja neuvonantoon, sekä osallistuneet aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Ennakointi- ja skenaariotyöskentely sekä kokeilut kuuluvat merkittävissä määrissä STN-ohjelmissa toimivien tutkimushankkeiden toimintaan. STN painottaa erityisesti yhteistoiminnan tärkeyttä, eli tutkimushankkeiden ja niiden vuorovaikutuskumppanien välisen yhteistyön varhaista aloittamista ja jatkuvaa ylläpitoa. Sidosryhmien osallistuminen tutkimusprosesseihin on syventänyt yhteistä käsitystä haasteista, tutkimuskysymysten määrittämisestä sekä tulosten ja suositusten käyttöönotosta. Hankkeiden toimista saa kokonaiskuvan tutustumalla kunkin hankkeen kotisivuilta löytyviin saavutuksiin ja tuotoksiin (ks. liite 1).[5]

EU-HANKKEIDEN VASTINRAHOITUS

Ohjelmarahoituksen lisäksi STN myöntää kansallista vastinrahoitusta EU-hankkeisiin. STN kohdistaa kansallisen vastinrahoituksen EU-hankkeisiin, jotka ovat saaneet rahoitusta Horisontti 2020 -ohjelman Yhteiskunnalliset haasteet -pilarista. Kyseisen pilarin tutkimusteemat pohjautuvat vuonna 2010 allekirjoitettuun Eurooppa 2020 -strategiaan. Se tukee kestävää kehitystä myöhemmin julkaistun Agenda2030:n mukaisesti. Rahoitusmuodon avulla STN on tukenut vuosina 2015–2019 280 hanketta yhteensä 14,7 miljoonalla eurolla.

STRATEGISEN TUTKIMUKSEN RAHOITUSPROSESSI

Strategisen tutkimuksen ohjelmien arviointi- ja päätösprosessit sekä ohjelmatoiminta toteuttavat Suomen Akatemian Tutkimusrahoituspäätösten perusteissa ja niitä täydentävässä STN:n ohjelmien rahoitusperiaatteissa mainittuja kestävän kehityksen ja vastuullisen tieteen periaatteita. Akatemia on sitoutunut kestävän kehityksen periaatteisiin, joita toteutetaan myös strategisen tutkimuksen rahoitusprosessien toiminnassa.

Strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtaja Kimmo Nuotio

LIITTEET

Liite 1: STN:n rahoitusinstrumentin ja siinä rahoitettujen tutkimusohjelmien esittely
Liite 2: STN ja Agenda2030 -powerpoint

[1] http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79854/VNK_J0317_net.pdf?sequence=1&isAllowed=y
[2] https://vnk.fi/tulevaisuuskatsaukset
[3] https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/mahdollisuudet-suomelle-raportti-antaa-tietopohjaa-hallitusohjelman-valmisteluun
[4] http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161458/23_2019_POLKU2030_19_3_.pdf?sequence=1&isAllowed=y , erit. s. 21.
[5] https://www.aka.fi/fi/strategisen-tutkimuksen-rahoitus2/ohjelmat-ja-hankkeet/